

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۲۰، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۶، صفحات ۱۷-۴۱

**سنجش و ارزیابی مؤلفه‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی:
مطالعه موردی بخش کربال، شهرستان شیراز
جمیله سلیمی کوچی و پیام ابراهیمی***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۷/۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۱۸

چکیده

تحقیق حاضر، با روش توصیفی-پیمایشی و مبتنی بر تکمیل پرسشنامه، با هدف شناخت و سنجش کیفیت زندگی روستاییان ساکن در بخش کربال شهرستان شیراز انجام شد. حجم نمونه مورد بررسی با استفاده از رابطه کوکران ۳۳۱ نفر برآورد شد. اعضای نمونه به روش نمونه-گیری تصادفی و متناسب با جمعیت روستاهای مورد بررسی انتخاب شدند. نتایج مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزارهای Excell و SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای مقایسه نتایج حاصل از هشت قلمرو مورد بررسی در زمینه کیفیت زندگی، از آزمون همبستگی پیرسون و برای مقایسه پاسخ‌های داده‌شده به گویه‌های هر قلمرو، از آزمون معنی‌داری کی‌دو استفاده شد. یافته‌های مطالعه میدانی و نرم‌افزارهای آماری نشان داد که بالاترین میزان رضایت از کیفیت زندگی در قلمرو کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی با میانگین ۳/۸۷ و کیفیت امنیت با میانگین ۳/۶۴ و کمترین میزان آن نیز در قلمروهای اشتغال و درآمد و گذران اوقات فراغت وجود دارد و در مجموع، شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در این منطقه بالاتر از میانگین ارزیابی می‌شود. همچنین، نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که افزایش رضایت از یک بعد کیفیت زندگی همسو با افزایش رضایت‌مندی از ابعاد دیگر است.

* به ترتیب، نویسنده مسئول و دانش‌آموخته دکتری علوم و مهندسی آبخیز، دانشگاه تهران (j.salimi@ut.ac.ir)؛ و دانش‌آموخته دکتری علوم و مهندسی آبخیز، دانشگاه تهران.

کلیدواژه‌ها: تعامل و همبستگی اجتماعی، رضایت‌مندی، شاخص‌های عینی و ذهنی، نواحی روستایی، کربال (بخش)، شیراز (شهرستان).

مقدمه

انسان به عنوان موجودی که ذاتاً تمایل به بهبود رفاه و آسایش زندگی دارد، در برنامه‌ریزی‌های خود همیشه به دنبال رسیدن بدین هدف است که در قالب توسعه، وابسته به شناخت هرچه بیشتر عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی انسان است (۱). بدین سبب، بررسی کیفیت زندگی از اهداف مهم دست‌اندرکاران مختلف در حوزه‌های دانش و اجرا بوده است (۱۱). شروع جدی آن به دهه ۱۹۶۰ بازمی‌گردد که طی آن، مشخص شد رشد و توسعه اقتصادی لزوماً منجر به بهبود کیفیت زندگی مردم نمی‌شود (۳).

کیفیت زندگی به معنی داشتن زندگی خوب و احساس رضایت از آن است، یا اینکه می‌توان میزان واقعی رفاه تجربه‌شده به وسیله افراد و گروه‌ها تحت شرایط اجتماعی و اقتصاد عمومی را کیفیت زندگی نامید (۱۵). در تعریفی دیگر، کیفیت زندگی به‌عنوان میزان تأمین نیازهای انسانی در ارتباط با ادراکات افراد و گروه‌ها از بهزیستی ذهنی مطرح می‌شود (۲۷). بنا به تعریف داس (۹)، کیفیت زندگی عبارت است از بهزیستی و یا نبود بهزیستی مردم و محیط زندگی آنها. براون و همکاران (۴) کیفیت زندگی را از دیدگاهی دیگر، در دو سطح خرد و کلان تعریف می‌کنند که شاخص‌های کلان آن دربرگیرنده مؤلفه‌هایی مانند درآمد و اشتغال، مسکن، آموزش و پرورش و سایر شرایط زندگی و محیطی و شاخص‌های خرد آن نیز شامل درک کلی کیفیت زندگی، تجارب و ارزش‌های فرد و معرف‌های مرتبط مانند رفاه، خوشبختی و رضایت کلی از زندگی است.

همچنین، براگمن و همکاران (۵) استانداردهای زندگی مانند شغل مناسب، درآمد مناسب، مسکن، آموزش، سلامتی و بهداشت، درمان، کیفیت محیطی که در آن زندگی می‌کنند، خدمات، امنیت و محیط زیست را در قالب بعد عینی و میزان رضایت از زندگی را در قالب بعد ذهنی کیفیت زندگی معرفی می‌کنند.

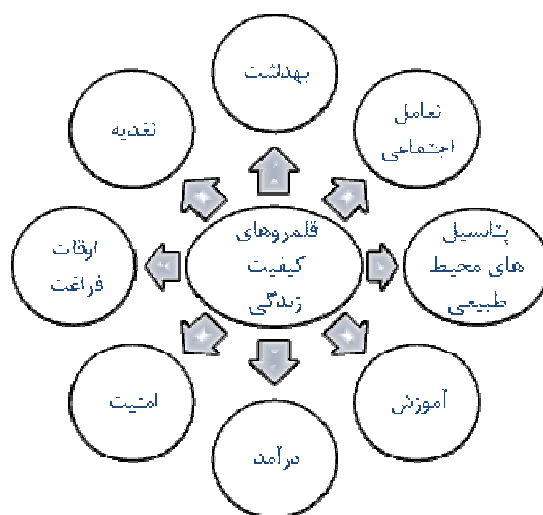
در حوزه شاخص‌سازی، حیاتی و همکاران (۱۷)، با استفاده از روش‌های کمی و کیفی و با ترکیبی از نظرات کارشناسان و افراد بومی، برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی در

مناطق روستایی ایران، به تدوین شاخص‌هایی بدین شرح پرداخته‌اند: موقعیت و پایگاه اجتماعی (مشارکت اجتماعی، سطح تحصیلات سرپرست و سایر اعضای خانواده و همچنین، دسترسی به منابع اعتباری و مانند اینها)، وضعیت درآمدی (درآمد سالانه خانوار)، دارایی‌ها (مالکیت زمین و تعداد دام، تجهیزات کشاورزی و تجهیزات زندگی و مانند اینها)، وضعیت تغذیه‌ای (کیفیت و کمیت مواد غذایی)، مسکن (داشتن خانه و وسایل به‌کار رفته در دیوار و سقف خانه‌ها)، و تأمین اجتماعی (استفاده از خدمات بهداشتی و بیمه و مانند اینها).

هرچند، ارتقای کیفیت زندگی در مقیاس‌های فردی و اجتماعی از دیرباز مورد توجه برنامه‌ریزان بوده، اما در دهه‌های اخیر، با اولویت یافتن اهداف اجتماعی و تدوین آنها در قالب برنامه‌های توسعه، به تدریج نگرش انسانی و جامعه‌شناختی درباره کیفیت زندگی به برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان کشورهای پیشرفته راه یافته است (۱۳ و ۱۴). در دهه گذشته، تلاش‌های زیادی برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی در نقاط مختلف دنیا صورت گرفته است و پژوهشگران مختلف شاخص‌های گوناگون را مطرح و پیشنهاد کرده‌اند (۲، ۱۹ و ۷)؛ می‌توان گفت که بسیاری از پژوهشگران نیاز توأمان به هر دو دسته از شاخص‌های عینی و ذهنی را برای ارزیابی کیفیت زندگی خاطر نشان کرده‌اند (۲۰ و ۲۴).

به علت نبود یک چارچوب دقیق و منطقی برای سنجش و ارزیابی شرایط و وضعیت رفاهی یا کیفیت زندگی در نقاط روستایی، مؤسسه تحقیقات توسعه اجتماعی ملل متحد اقدام به تعریف مقیاس‌هایی در سطح جهانی برای سنجش کیفیت زندگی کرده که دربرگیرنده هشت ترکیب اساسی مندرج در شکل ۱ است (۱۲). این هشت قلمرو را می‌توان در پنج بعد اقتصادی، اجتماعی، محیطی، فیزیکی و روان‌شناختی بررسی کرد (۳ و ۱۰).

بدین ترتیب، به نظر می‌رسد که توجه عملی به تحقیق در این عرصه تعداد زیادی از رشته‌های علمی را شامل می‌شود. ولی وجه مشترک این دیدگاه را می‌توان این‌گونه بیان کرد که کیفیت زندگی، در قالب اصطلاحی کلی، مفهومی برای نشان دادن چگونگی برآورده شدن نیازهای انسانی و نیز معیاری برای ادراک رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است (۸، ۹، ۲۲، ۲۳ و ۲۸).

مأخذ: (۱۲)

شکل ۱- قلمروهای کیفیت زندگی

تحقیقات متعددی در زمینه سنجش ابعاد کیفیت زندگی و بررسی رضایت‌مندی از وضعیت محیط سکونتی انجام شده است، که از آن جمله می‌توان بدین مطالعات اشاره کرد: سنجش و ارزیابی شاخص کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان فسا (۱۶)، سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان جعفریای شهرستان ترکمن (۳)، بررسی مفهوم کیفیت زندگی و زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری (۲۱)، ارزیابی و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی با توجه به شاخص‌های کیفیت زندگی در روستاهای شهرستان خرم‌بید استان فارس (۲۵)، و بررسی ابعاد کیفیت زندگی در اثر برنامه‌های توسعه روستایی و تغییر سطح کیفیت زندگی (۷). با توجه به اهمیت در نظر گرفتن رضایت‌مندی از کیفیت زندگی در برنامه‌های توسعه روستایی و برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای، در مطالعه حاضر، با هدف شناخت و سنجش سطح کیفیت زندگی روستاییان ساکن در محدوده بخش کربال شهرستان شیراز، سعی می‌شود تا ضمن شکافتن ابعاد و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر مقوله کیفیت زندگی، نگرش جامعه مورد مطالعه از منظر شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی مورد سنجش قرار گیرد.

محدوده مطالعاتی

محدوده مطالعاتی در حوزه جغرافیایی شهرستان شیراز قرار دارد. این شهرستان متشکل از شش بخش، ۲۱ دهستان و چهارده شهر است. منطقه مورد مطالعه در محدوده دهستان‌های کربال، دهقانان و خیرآباد بخش کربال قرار دارد.

برای جمع‌آوری اطلاعات جمعیتی از آمار رسمی مرکز آمار ایران سال ۱۳۹۰ استفاده شد. در جدول ۱، نام روستا، تعداد خانوار، جمعیت و تعداد نمونه مورد بررسی به تفکیک و بر اساس داده‌های سال ۱۳۹۰ ذکر شده است. حجم نمونه مورد بررسی با استفاده از رابطه کوکران ۳۳۱ نفر برآورد شد. اعضای نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی و متناسب با حجم روستاهای مورد بررسی انتخاب شدند و در نهایت، تکمیل پرسشنامه به صورت تصادفی انجام پذیرفت.

جدول ۱- روستاها، جمعیت و تعداد خانوار مورد بررسی

ردیف	روستا	تعداد خانوار	جمعیت
۱	کم‌جان	۳۹۸	۱۷۰۰
۲	نورآباد	۲۶	۱۲۱
۳	هاشم‌آباد	۴۰	۱۵۱
۴	جیان	۵۴	۲۱۴
۵	گرم‌نجان	۷۹	۳۰۶
۶	روبهقان	۱۳۴	۵۴۸
۷	سقاآباد	۵۴	۲۲۱
۸	دهقانان	۹۷	۳۹۰
۹	خیرآباد	۹۰۰	۳۵۰۰
۱۰	آبشور	۳۱۱	۱۲۸۶
۱۱	شهرک ایثار	۳۴۴	۱۸۵۱
	کل روستاها	۲۴۳۷	۱۰۲۸۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای بررسی امکانات رفاهی موجود در منطقه، با مراجعه به کلیه روستاهای دارای سکنه، وضعیت موجود از نزدیک ارزیابی شد. بدین ترتیب، با بررسی امکانات رفاهی شامل آسفالت بودن جاده، امکانات زیرساختی مانند آب، برق و تلفن و نیز امکانات

آموزشی، بهداشتی و خدماتی، مشخص شد که جاده دسترسی به همه روستاها به صورت آسفالت است؛ کلیه روستاها از برق سراسری برخوردارند؛ لوله‌کشی آب در همه روستاها انجام شده است، گرچه در بعضی مناطق از وضعیت مطلوب برخوردار نیست؛ امکانات تلفن در منزل در همه روستاها و مخابرات در برخی از روستاها موجود است؛ دسترسی به تحصیل تا سطح ابتدایی در همه روستاها فراهم است (مدرسه راهنمایی و دبیرستان نیز در کم‌جان، شهرک ایثار، خیرآباد و نورآباد موجود است؛ و تعدادی خانه بهداشت و درمانگاه در منطقه وجود دارد.

بیش از سی روستای حاشیه رود کر، به محض شروع بارندگی، به علت بافت خاص خاک تا پایان فصول بارندگی با مشکلات عدیده بهداشتی مواجه‌اند. وجود دام و ورود فاضلاب و آب‌های سطحی روستاها به معابر بر مشکلات بهداشتی افزوده و معابر را در فصول بارندگی غیرقابل تردد کرده است. از این رو، به منظور جلوگیری از مهاجرت روستاییان و رفع مشکل بهداشتی اهالی، ضرورت دارد نسبت به بهسازی سطح معابر روستاها اقدام شود. همچنین، برخی از روستاهای منطقه مورد بررسی از نظر منابع تأمین آب آشامیدنی با کمبود شدید مواجه‌اند و تأمین اعتبار به منظور حفر چاه، تجهیز و تکمیل خطوط انتقال آب ضرورت دارد.

افت شدید آب‌های زیرزمینی و نفوذ آب‌های شور و تلخ به سفره‌های زیرزمینی چاه‌های تأمین‌کننده آب زراعی موجود در برخی روستاها را از حیز انتفاع خارج کرده و از آنجا که اقتصاد بخش بر محور کشاورزی استوار است، ضرورت بررسی و تمهیدات لازم در راستای مقابله با بحران کم‌آبی اجتناب‌ناپذیر است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است. بر این اساس و با تکیه بر مطالعات اسنادی و میدانی، اطلاعات لازم جمع‌آوری و با استفاده از معتبرترین منابع موجود، ابعاد، شاخص‌ها و معیارهای کیفیت زندگی اتخاذ و تدوین شد. همچنین، در تحقیق حاضر، با تکیه بر منابع و مطالعات اسنادی و نیز مشاهدات اولیه از منطقه مورد مطالعه، برای جمع‌آوری داده‌های میدانی، از ابزار پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. این

پرسشنامه با استفاده از شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و معیارهای تحقیق به صورت طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت در هشت قلمرو مربوط به کیفیت زندگی تهیه شد. پایایی پرسشنامه از طریق آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۱ به دست آمد. نتایج حاصل از این فرایند با استفاده از نرم‌افزارهای Excell و SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از آزمون هم‌توزیعی کی‌دو^(۱) برای آزمون این فرضیه که پاسخ‌های ذکرشده از نظر فراوانی با یکدیگر تفاوت معنی‌دار خواهند داشت، استفاده شد. در آزمون کی‌دو، باید تعداد طبقه‌ها سه طبقه یا بیشتر باشد. این آزمون از جمله آمون‌های تطابق توزیع است. آزمون کی‌دو نسبت به حجم نمونه حساس بوده و هرچه حجم نمونه بیشتر باشد، توان آزمون بیشتر است. بنابراین، باید حجم نمونه از پنجاه بیشتر باشد. آماره آزمون کی‌دو بدین صورت است:

$$Q_{H.} = \sum_{i=1}^n \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

که در آن، دو نوع فراوانی مد نظر قرار گرفته و با یکدیگر مقایسه می‌شوند. O_i فراوانی مشاهده‌شده و E_i فراوانی مورد انتظار است. آماره این آزمون دارای توزیع کی‌دو با $n - 1$ درجه آزادی است که مقادیر آن در سطح معنی‌داری α در جدول توزیع کی‌دو آمده است. نخست، مقدار آماره آزمون محاسبه می‌شود و در صورتی که مقدار آن از مقدار جدول کی‌دو بیشتر باشد، فرض صفر رد می‌شود. در غیر این صورت، فرض صفر را نمی‌توان رد کرد.

برای مقایسه نتایج حاصل از ارزیابی هر کدام از قلمروهای کیفیت زندگی و بررسی وجود یا عدم وجود تفاوت معنی‌دار بین نتایج به دست آمده از هشت قلمرو مورد بررسی در زمینه کیفیت زندگی، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. در مباحث آماری، ضریب همبستگی پیرسون یا ضریب همبستگی حاصل ضرب - گشتاور پیرسون میزان همبستگی خطی بین دو متغیر تصادفی را می‌سنجد. مقدار این ضریب بین -۱ تا ۱ تغییر می‌کند که «۱» به معنی همبستگی مثبت کامل، «۰» به معنی نبود همبستگی و «-۱» به معنی همبستگی منفی کامل است. این ضریب که کاربرد فراوانی در آمار دارد، توسط کارل پیرسون بر اساس ایده اولیه فرانسیس گالتون تدوین شد (۲۹).

نتایج و بحث

نتایج حاصل از یافته‌های میدانی در هر کدام از قلمروهای مورد بررسی در جداول اطلاعاتی شامل میانگین پاسخ‌ها، مد پاسخ‌ها، درصد پاسخ‌های داده‌شده در مد، مجموع عددی پاسخ‌ها و همچنین، آزمون همبستگی پیرسون ارائه شده است.

کیفیت آموزش

در قلمرو کیفیت آموزش، بالاترین رضایت مربوط به گویه نوساز بودن و کیفیت ساختمان مدارس به همراه گویه استفاده از معلمان خوب و باتجربه است که به ترتیب، ۴۵/۱ و ۴۳/۷ درصد از پاسخ‌گویان گزینه مناسب را انتخاب کرده‌اند. کمترین رضایت نیز مربوط به گویه شرایط محیط آموزش و وسایل سرمایشی و گرمایشی است که بیش از سی درصد پاسخ‌گویان آن را نامناسب دانسته‌اند.

جدول ۲- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت آموزش و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب ضریب کی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
نوساز بودن و کیفیت ساختمان	۳	۱۵۵/۸۷	۴	۰/۰۰۰
دسترسی دانش‌آموزان به مدرسه	۴	۱۰۲/۳۹	۳	۰/۰۰۲
استفاده از معلمان خوب و باتجربه	۳/۵	۱۳۱/۹۴	۴	۰/۰۰۰
وجود کتابخانه، آزمایشگاه و تجهیزات مرتبط در مدارس	۲/۷	۳۶/۴۵	۳	۰/۰۰۳
وسایل گرمایشی و سرمایشی مدارس	۳/۱	۱۳۴/۸	۴	۰/۰۰۰
میزان رضایت کلی از کیفیت آموزش	۳/۵	۱۳۷/۴۳	۳	۰/۰۰۰
میزان رضایت کلی از کیفیت ساختمان مدارس	۳/۲	۱۶۱/۱۳	۴	۰/۰۰۱
نتیجه نهایی قلمرو	۳/۲۸	۱۵۵/۸۷	۴	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

به‌طور کلی، نتیجه نهایی قلمرو کیفیت آموزش بالاتر از متوسط بوده که ناشی از کیفیت نسبتاً مطلوب ساختمان مدارس، دسترسی مناسب دانش‌آموزان به مدرسه، وجود معلمان خوب و باتجربه و مانند اینهاست. پایین بودن سطح کیفیت آموزش در برخی روستاها به علت کمبود کتابخانه و آزمایشگاه و تجهیزات مرتبط، مناسب نبودن امکانات حمل و نقل برای دسترسی به مدارس شهرستان و نبود مدارس در پایه‌های تحصیلی دبیرستان و پیش‌دانشگاهی است.

برای آزمون وجود تفاوت معنی‌دار بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها، از آزمون کی‌دو استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است. نتایج بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای اکثر گویه‌های قلمرو کیفیت آموزش است.

کیفیت سلامت و بهداشت

در زمینه سلامت و بهداشت در منطقه، بیشترین میزان رضایت در گویه مصرف هفتگی مواد پروتئینی در برنامه غذایی مشاهده می‌شود که بیش از ۵۰ درصد پاسخ‌گویان گزینه مناسب را انتخاب کرده‌اند. بیشترین نارضایتی مردم در این حوزه مربوط به وضعیت بیمه‌های درمانی است که ۳۹/۹ درصد پاسخ‌گویان آن را در حد متوسط دانسته‌اند.

جدول ۳- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت سلامت و بهداشت و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب ضریب کی‌دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
مصرف هفتگی مواد پروتئینی	۳/۸	۱۲۹/۸	۳	۰/۰۰۱
مصرف هفتگی سبزی و میوه	۳/۳	۲۲۴/۴۹	۴	۰/۰۰۰
خدمات و مراکز بهداشتی و درمانی	۳/۲	۱۲/۷۶	۳	۰/۰۰۵
اجتناب از اعتیاد به مواد مخدر	۳/۲	۸۰/۴۴	۴	۰/۰۰۰
وضعیت بیمه‌های درمانی	۳/۱	۶۷/۷۹	۳	۰/۰۰۰
رضایت کلی از وضعیت سلامت و بهداشت در روستا	۳/۵	۷۵/۶۷	۳	۰/۰۰۱
نتیجه نهایی قلمرو	۳/۳۳			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

به‌طور کلی، در حوزه کیفیت سلامت و بهداشت، به علت مصرف مناسب مواد پروتئینی، سبزی و میوه، خدمات نسبتاً مناسب بهداشتی و مانند آن، میزان رضایت بالاتر از میانگین و در حد ۳/۳۳ ارزیابی شده است. البته در این حوزه، کمترین رضایت در زمینه وضعیت بیمه‌های درمانی بوده که مشکلات خاص خود را در پی داشته است. فاصله زیاد برخی از روستاها با شهر و جمعیت کم آنها منجر به عدم امکان ارائه مطلوب خدمات درمانی شده و در نتیجه، به پایین بودن کیفیت سلامت و بهداشت در این روستاها انجامیده است.

نتایج آزمون وجود تفاوت معنی‌دار بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای اکثر گویه‌های قلمرو کیفیت سلامت و بهداشت است.

کیفیت امنیت

در این قلمرو، رضایت بیشتر پاسخ‌گویان به میزان مناسب بوده و بیشترین رضایت مربوط به گویه اتحاد و انسجام میان ساکنان و دوری از نزاع و کشمکش است و بیش از پنجاه درصد پاسخ‌گویان اتحاد و انسجام اهالی را در حد مناسب ارزیابی کرده‌اند. بالا بودن سطح امنیت در اکثر روستاها را می‌توان به علت پایین بودن درگیری‌ها و نزاع‌های قومی و طایفه‌ای و عملکرد مطلوب پاسگاه انتظامی در برقراری امنیت روستا دانست. پایین‌تر بودن سطح امنیت در برخی روستاها به علت درگیری‌های بین افراد در زمینه آب و اراضی کشاورزی و دور بودن پاسگاه انتظامی از این روستاهاست.

نتیجه نهایی پاسخ‌ها در قلمرو امنیت بالاتر از میانگین و معادل ۳/۶۴ به‌دست آمده است که دلایل آن را می‌توان به اتحاد و انسجام میان ساکنان، نبود مزاحمت، شرارت و دزدی، دسترسی مناسب به پاسگاه پلیس و روشنایی معابر در شب نسبت داد. نتایج آزمون وجود تفاوت معنی‌دار بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای همه گویه‌های قلمرو کیفیت امنیت است.

جدول ۴- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت امنیت و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب ضریب کی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
اتحاد و انسجام میان ساکنان و دوری از نزاع و کشمکش	۴/۱	۱۵۱/۷	۳	۰/۰۰۰
امنیت عمومی روستا	۴	۲۵۱/۹	۴	۰/۰۰۰
دسترسی به پاسگاه پلیس در مواقع ضروری	۴	۴۴/۰۹	۲	۰/۰۰۰
روشنایی معابر روستا در شب	۳/۶	۱۲۵/۳	۴	۰/۰۰۰
رضایت کلی از وضعیت امنیت روستا	۳/۹	۱۲۰/۲۴	۳	۰/۰۰۰
نتیجه نهایی قلمرو	۳/۶۴			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

کیفیت محیط سکونت

رضایت پاسخ‌گویان از محیط سکونت خود در اکثر موارد در سطح مناسب ارزیابی شده است. البته در گویه عدم وجود جانوران موذی (موش، مگس و موریه) و مشکلات ناشی از آن، که پایین‌ترین رضایت در این قلمرو به حساب می‌آید، ۳۲/۸ درصد افراد رضایت خود را در حد متوسط اعلام کرده‌اند. به‌طور کلی، رضایت پنجاه درصد افراد از کیفیت محیط سکونت خود در حد متوسط است.

اما در این قلمرو، بیشترین نارضایتی ناشی از وجود جانوران موذی در محدوده مسکونی خانوارها و نبود تسهیلات مناسب در منازل است. نتایج آزمون وجود تفاوت معنی‌دار بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای اکثر گویه‌های قلمرو کیفیت محیط سکونت است.

جدول ۵- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت محیط سکونت و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب کی‌دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
کیفیت و نوساز بودن منازل مسکونی	۳/۷	۱۷۸/۰۴	۳	۰/۰۰۰
وجود تسهیلات مناسب در منازل	۳/۲	۱۷۵/۶۴	۴	۰/۰۰۰
نورگیری و روشنایی منازل	۳/۸	۱۲۵/۳۶	۳	۰/۰۰۱
شکل ظاهری، فرم و زیبایی منازل	۴	۱۳۱/۰۶	۳	۰/۰۰۰
استفاده از مصالح مقاوم و مناسب	۳/۸	۱۴۶/۹	۳	۰/۰۰۰
عدم وجود جانوران موذی	۳	۴۶/۱۹	۳	۰/۰۰۷
امنیت در برابر مخاطرات محیطی	۴	۱۳۸/۱۸	۳	۰/۰۰۰
رضایت کلی از کیفیت محیط مسکونی	۳/۸	۱۵۱/۴	۳	۰/۰۰۰
نتیجه نهایی قلمرو	۳/۶۸			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

کیفیت زیرساخت‌ها

در قلمرو کیفیت زیرساخت‌ها، میزان رضایت‌مندی به‌طور کلی بالاتر از میانگین و ۳/۶۶ بوده که ناشی از رضایت بالا از راه ارتباطی روستا، دسترسی به شهر، فاصله مناسب از شهر، کیفیت و کمیت آب آشامیدنی، برق و تلفن است. البته سطح رضایت از خدمات مالی و اعتباری (بانک، و صندوق قرض الحسنه) و شبکه فاضلاب و تعداد جایگاه‌های سوخت بسیار پایین بوده که نیازمند رسیدگی بدین بخش‌هاست، به‌گونه‌ای که نسبت پاسخ‌های گزینه یک (بسیار نامناسب) در مورد خدمات مالی و اعتباری ۲۷/۷ درصد است. البته زیرساخت‌های شبکه فاضلاب، خدمات مالی و اعتباری و جایگاه توزیع سوخت در تعدادی از روستاها وجود ندارد. رضایت بیش از پنجاه درصد پاسخ‌گویان از راه‌های ارتباطی روستا، تلفن و مخابرات در روستا و کمیت آب آشامیدنی در حد مناسب است.

جدول ۶- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت زیرساخت‌ها و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب ضریب کی‌دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
راه ارتباطی روستا	۴	۱۲۰/۲۲	۳	۰/۰۰۰
دسترسی به شهر و وجود وسایل حمل و نقل عمومی	۳/۷	۱۰۸/۴۶	۳	۰/۰۰۰
فاصله زمانی مناسب برای دسترسی به شهر	۴	۱۳۷/۲۵	۳	۰/۰۰۰
کمیت آب آشامیدنی روستا	۴	۲۴۲/۶	۴	۰/۰۰۰
کیفیت آب آشامیدنی روستا	۳/۸	۸۷/۲۵	۳	۰/۰۰۲
جایگاه توزیع مواد سوختی	۳	۶۹/۰۸	۴	۰/۰۰۳
خدمات مالی و اعتباری	۲	۴۵/۱۱	۳	۰/۰۰۷
شبکه فاضلاب	۱/۵	۱۶/۲۵	۲	۰/۰۱۷
شبکه برق روستا	۳/۷	۱۰۰/۱۵	۲	۰/۰۰۰
شبکه گازرسانی روستا	۳	۱۷/۴۶	۲	۰/۰۲۸
تلفن و مخابرات در روستا	۴	۱۳۹/۶	۳	۰/۰۰۰
رضایت کلی از زیرساخت‌های روستا	۳/۷	۱۱۹/۴۷	۳	۰/۰۰۰
نتیجه نهایی قلمرو	۳/۶۶			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون وجود تفاوت معنی‌دار بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای بیشتر گویه‌های قلمرو کیفیت زیرساخت‌هاست.

کیفیت اشتغال و درآمد

در گویه‌های مربوط به قلمرو کیفیت اشتغال و درآمد، بالاترین میزان رضایت در گویه سلامت جسمی برای انجام فعالیت شغلی مورد نظر مشاهده می‌شود که ۴۵ درصد پاسخ‌ها در محدوده مناسب بوده و پایین‌ترین سطح رضایت نیز مربوط به میزان اشتغال و امنیت شغلی در منطقه مورد مطالعه است و حدود سی درصد پاسخ‌دهندگان گزینه کاملاً نامناسب را انتخاب کرده‌اند، که علت آن را می‌توان نامطلوب بودن اراضی

کشاورزی و همچنین، کمبود آب در برخی روستاها و عدم وجود مشاغل صنعتی و خدماتی عنوان کرد که در مهاجرت روستاییان هم مؤثر بوده است. در قلمرو اشتغال و درآمد، میانگین ۲/۸ به دست آمده و نشان‌دهنده پایین بودن میزان رضایت مردم است، که می‌تواند متأثر از عواملی چون توانایی پایین پس‌انداز، کمبود تنوع شغلی در روستا، نرخ اشتغال پایین در روستا، فقدان امنیت شغلی و رضایت نسبتاً پایین از میزان درآمد و نوع شغل باشد.

جدول ۷- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت اشتغال و درآمد و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب کمی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
رضایت از میزان درآمد	۳	۸۷/۷۶	۴	۰/۰۰۰
امید به آینده شغلی و پیشرفت	۳	۱۰۲/۰۹	۴	۰/۰۰۰
توانایی پس‌انداز	۲/۸	۱۵۷/۴	۴	۰/۰۰۰
رضایت از نوع شغل	۳/۴	۱۶۷/۵	۴	۰/۰۰۰
سلامت جسمی برای انجام فعالیت شغلی مورد نظر	۳/۹	۱۹۵/۶	۴	۰/۰۰۰
تنوع شغلی در روستا	۲/۴	۵۹/۶۹	۳	۰/۰۰۳
میزان اشتغال در روستا	۱/۹	۱۲۲/۱۵	۳	۰/۰۰۰
امنیت شغلی	۱/۸	۱۰۰/۳۴	۳	۰/۰۰۰
رضایت کلی از وضعیت اشتغال و درآمد	۳	۷۴/۱۹	۳	۰/۰۰۰
نتیجه نهایی قلمرو	۲/۸			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون وجود تفاوت معنی‌دار بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای اکثر گویه‌های قلمرو کیفیت اشتغال و درآمد است.

کیفیت اوقات فراغت

در این قلمرو، نتیجه پاسخ‌ها حاکی از پایین بودن میزان رضایت در دو گزینه امکانات ورزشی و امکانات فرهنگی و هنری است، به گونه‌ای که به ترتیب، ۴۱ و ۵۹/۵ درصد پاسخ‌ها مربوط به گزینه کاملاً نامناسب است و بیشتر روستاهای منطقه از این امکانات

محروم هستند. به‌طور کلی، میزان رضایت از نحوه گذران اوقات فراغت در منطقه متوسط ارزیابی شده است. پایین بودن رضایت در این قلمرو را می‌توان وابسته به عواملی چون محدودیت امکانات ورزشی و فرهنگی، داشتن فاصله نسبتاً زیاد برخی روستاها از مرکز شهرستان، کمبود مسافرت در برنامه خانواده، نبود پارک و فضای سبز برای تفریح خانواده‌ها و مانند اینها دانست.

جدول ۸- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت اوقات فراغت و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب کی‌دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
امکانات ورزشی	۲	۸۳/۲	۳	۰/۰۰۰
امکانات فرهنگی و هنری	۱/۸	۲۲۶/۴	۳	۰/۰۰۰
دید و بازدید اقوام و همسایگان	۳/۲	۱۱۴/۲	۳	۰/۰۰۰
فرصت کافی برای تماشای تلویزیون	۴	۲۸۲/۰۱	۳	۰/۰۰۰
وجود مسافرت در برنامه سالانه خانواده	۲/۱	۱۹۵/۲	۴	۰/۰۰۰
رضایت کلی از وضعیت گذران اوقات فراغت	۳	۱۰۶/۶	۴	۰/۰۰۰
نتیجه نهایی قلمرو	۲/۷۱			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون وجود تفاوت معنی‌دار بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها در قلمرو کیفیت اوقات فراغت بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای همه گویه‌های این قلمرو است.

کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی

به‌طور کلی، می‌توان گفت که میزان رضایت در این قلمرو نسبتاً بالاست. چنان‌که جدول ۹ نشان می‌دهد، به‌جز در گویه مشارکت اهالی در کارهای عمومی روستا که مد پاسخ‌ها ۳ است، در سایر گویه‌ها مد پاسخ‌ها در محدوده مناسب و بسیار مناسب قرار دارد.

گویه‌های شرکت کردن اهالی در مراسم شادی و جشن‌های یکدیگر و پایبندی اهالی روستا به آداب و رسوم قومی و مذهبی نشان‌دهنده بالاترین سطح رضایت در منطقه است. میانگین نهایی قلمرو تعامل و همبستگی اجتماعی برابر با ۳/۸۷ است که می‌توان گفت نتیجه بالابودن روحیه کار گروهی و کمک به یکدیگر در کارها، مشارکت مناسب در کارهای عمومی روستا، روابط صمیمانه بین همسایگان، پایبندی به آداب و رسوم، شرکت در مراسم شادی و جشن‌های یکدیگر، مشورت با یکدیگر در کارها و مانند اینها به‌ویژه در روستاهای با جمعیت کمتر است.

جدول ۹- نتیجه پاسخ‌های قلمرو کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی و بررسی معنی‌داری گویه‌ها

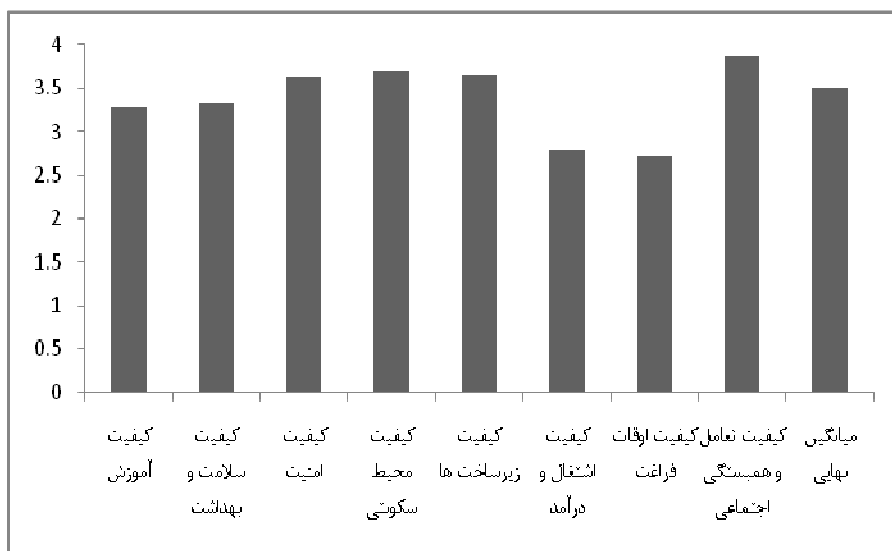
گویه‌ها	میانگین پاسخ‌ها (۱-۵)	ضریب ضریب کی‌دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
روحیه کار گروهی	۳/۵	۱۶۶/۰۷	۳	۰/۰۰۰
مشارکت اهالی در کارهای عمومی	۳/۵	۱۱۴/۳	۳	۰/۰۰۰
وجود روابط صمیمانه بین همسایگان	۴	۱۸۳/۳۶	۳	۰/۰۰۰
پایبندی اهالی روستا به آداب و رسوم قومی و مذهبی	۴/۵	۱۳۸/۹۵	۲	۰/۰۰۰
شرکت کردن اهالی در مراسم شادی و جشن‌های یکدیگر	۴/۵	۲۰۳/۸	۳	۰/۰۰۰
همکاری و کمک اهالی در برگزاری مراسم شادی و عزا	۴	۳۸/۷۷	۲	۰/۰۰۸
مشورت اهالی در کارهای مهم	۳/۲	۱۰۶	۳	۰/۰۰۰
رضایت کلی از وضعیت تعامل و همبستگی اجتماعی	۳/۸	۲۶۷/۴۴	۳	۰/۰۰۰
نتیجه نهایی قلمرو	۳/۸۷			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون کی‌دو بین پاسخ‌های ثبت‌شده هر کدام از گویه‌ها در قلمرو کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی بیانگر سطح معنی‌داری ۹۹ درصد برای اکثر گویه‌هاست.

در شکل ۲، نتیجه نهایی قلمروهای کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه به صورت نمودار آمده است. همان‌گونه که در شکل مشخص است، قلمرو کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی با میانگین ۳/۸۷ بالاترین میانگین را در بین جنبه‌های مختلف شاخص کیفیت زندگی به خود اختصاص داده است، که می‌توان گفت نتیجه بالا بودن روحیه کار گروهی و کمک به یکدیگر در کارها، مشارکت مناسب در کارهای عمومی روستا، روابط صمیمانه بین همسایگان، پایبندی به آداب و رسوم، شرکت در مراسم و جشن‌های یکدیگر، مشورت با یکدیگر در کارها و مانند اینها به‌ویژه در روستاهای با جمعیت کمتر است.

پس از آن، قلمروی کیفیت محیط سکونت با میانگین ۳/۶۸ دومین قلمرو از نظر اهالی روستاهای منطقه مورد مطالعه است. بالا بودن میانگین در این قلمرو را می‌توان به علت نوساز و مستحکم بودن منازل، آسفالت بودن کوچه‌ها در روستاهای بزرگ‌تر، و وجود تسهیلات مناسب در اکثر روستاها دانست.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۲- نتیجه نهایی قلمروهای کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه

رابطه بین ابعاد شاخص کیفیت زندگی

برای بررسی ارتباط موجود بین ابعاد بررسی شده شاخص کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. این ضریب شدت و نوع رابطه (مستقیم یا معکوس) بین دو متغیر را نشان می‌دهد و مقدار آن بین ۱ تا -۱ متغیر است. ضریب همبستگی پیرسون روشی پارامتری است و برای داده‌هایی با توزیع نرمال و تعداد داده‌های زیاد استفاده می‌شود. از آنجا که در پژوهش حاضر، از میانگین سنج‌های مربوط به هر کدام از ابعاد شاخص کیفیت زندگی برای آزمون استفاده می‌شود، داده‌های مورد استفاده کمی محسوب می‌شوند، توزیع داده‌ها نرمال بوده و تعداد آنها نیز زیاد است. در نتیجه، آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای سنجش رابطه بین ابعاد شاخص کیفیت زندگی مناسب است.

جدول ۱۰- بررسی میزان همبستگی بین ابعاد شاخص کیفیت زندگی

	سلامت روانی	سلامت اقتصادی	سلامت جسمانی	سلامت اجتماعی	سلامت محیط
همبستگی پیرسون سلامت محیط	۰/۲۷۷	۰/۳۰۱	۰/۲۹۸	۰/۳۴۵	۱
همبستگی پیرسون سلامت اجتماعی	۰/۲۲۰	۰/۱۷۷	۰/۳۵۴	۱	۰/۰۰۰
همبستگی پیرسون سلامت جسمانی	۰/۲۲۲	۰/۱۰۱	۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
همبستگی پیرسون سلامت اقتصادی	۰/۴۵۵	۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
همبستگی پیرسون سلامت روانی	۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که همه ابعاد پنج‌گانه شاخص کیفیت زندگی دارای همبستگی مثبت معنی‌دار با یکدیگرند؛ به دیگر سخن، افزایش رضایت از یک بعد کیفیت زندگی همسو با افزایش رضایت‌مندی از ابعاد دیگر است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

کیفیت زندگی ویژگی‌های کلی اجتماعی و اقتصادی محیط را در یک ناحیه نشان می‌دهد، که می‌تواند به‌مثابه ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه اجتماع به‌کار رود. کیفیت زندگی اصطلاحی کلی بوده و مفهومی برای نشان دادن چگونگی برآورده شدن نیازهای انسانی و نیز معیاری برای ادراک رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است. از این‌رو، تحقیقات و مطالعات اخیر درباره کیفیت زندگی بر دو روش‌شناسی عمده متمرکز بوده‌اند: در روش اول، شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش برای انعکاس میزان برآورده شدن نیازهای انسانی به‌کار گرفته می‌شود؛ و در روش دوم، سطوح شادکامی و رضایت‌مندی بر اساس گزارش‌های شخصی افراد از تجارب زندگی نشان‌دهنده بهزیستی ذهنی آنهاست. هرچند، نتیجه مطلوب با ترکیبی از هر دو روش دست‌یافتنی است، اما به دلیل نبود دسترسی به اطلاعات و آمارهای موثق از شاخص‌های معرف کیفیت زندگی، در انجام پژوهش حاضر، سنجش کیفیت زندگی به روش بهزیستی ذهنی مورد تأکید قرار گرفته است. بر این اساس، در پژوهش حاضر، کیفیت زندگی مردم در روستاهای بخش کربال شهرستان شیراز از ابعاد پنج‌گانه سلامت محیطی، اقتصادی، اجتماعی، جسمانی و روانی بررسی و ارزیابی شد. نتایج مطالعه نشان داد که به‌رغم برخی مشکلات و تنگناها به‌ویژه در بعد امکانات رفاهی، سطح کیفیت زندگی مردم در شاخص‌های ذهنی نسبتاً بالاست. نتایج حاصل از بررسی هر کدام از قلمروهای هشت‌گانه کیفیت زندگی بر اساس رویکرد ذهنی حاکی از آن است که میزان رضایت در قلمرو کیفیت آموزش با میانگین پاسخ ۳/۲۸ از پنج بالاتر از میانگین بوده که ناشی از کیفیت نسبتاً مطلوب ساختمان مدارس، دسترسی مناسب دانش‌آموزان به مدرسه، وجود معلمان خوب و باتجربه و مانند اینهاست. در حوزه کیفیت سلامت و بهداشت، میزان رضایت بالاتر از میانگین و در حد

۳/۳۳ ارزیابی شده است. البته در این حوزه، کمترین رضایت در زمینه وضعیت بیمه‌های درمانی بوده، که مشکلات خاص خود را در پی داشته است. در تحقیقات حیدری (۱۸) نیز تقویت امکانات بهداشتی و درمانی و مکان‌یابی مناسب آنها در کانون‌های روستایی مورد تأکید قرار گرفته است.

از دیدگاه روستاییان محدوده مورد مطالعه، امنیت روستاها مناسبی نیست، که اتحاد و انسجام میان ساکنان، نبود مزاحمت، شرارت و دزدی، دسترسی مناسب به پاسگاه پلیس و روشنایی معابر در شب را می‌توان از دلایل آن دانست. میانگین این قلمرو نیز بالاتر از حد میانگین و معادل ۳/۶۴ به دست آمده است. رضایت از محیط سکونت نیز برابر با ۳/۶۸ محاسبه شده است. اما در این قلمرو، بیشترین نارضایتی ناشی از وجود جانوران موذی در محدوده مسکونی خانوارها و نبود تسهیلات مناسب در منازل است. همچنین، در قلمرو کیفیت زیرساخت‌ها، میزان رضایت‌مندی به‌طور کلی بالاتر از میانگین و برابر با ۳/۶۶ بوده، که ناشی از رضایت بالا از راه ارتباطی روستا، دسترسی به شهر، فاصله مناسب از شهر، کیفیت و کمیت آب آشامیدنی، برق و تلفن است. البته سطح رضایت از خدمات مالی و اعتباری و شبکه فاضلاب و تعداد جایگاه‌های سوخت بسیار پایین بوده، که نیازمند رسیدگی است. اما در قلمرو اشتغال و درآمد، میانگین ۲/۸ به دست آمده و نشان‌دهنده میزان رضایت پایین‌تر از میانگین است، که می‌تواند متأثر از عواملی چون توانایی پایین پس‌انداز، کمبود تنوع شغلی در روستا، نرخ اشتغال پایین در روستا، فقدان امنیت شغلی و رضایت نسبتاً پایین از میزان درآمد و نوع شغل باشد.

افزون بر این، میزان رضایت از گذران اوقات فراغت در حد ۲/۷۱ و پایین بوده، که در مطالعات پورطاهری و همکاران (۲۵) نیز این قلمرو از سطح پایین‌تر از متوسط برخوردار است. پایین بودن رضایت در این قلمرو را می‌توان وابسته به عواملی چون محدودیت امکانات ورزشی و فرهنگی، کمبود مسافرت در برنامه خانواده و مانند اینها دانست. در نهایت، بالاترین میزان رضایت در قلمرو تعامل و همبستگی اجتماعی و برابر با ۳/۸۷ مشاهده می‌شود. در تحقیقات بدری و همکاران (۳) نیز بالاترین میزان رضایت در قلمرو تعامل و همبستگی اجتماعی به دست آمده است. بالا بودن تعامل و همبستگی

در روستاهای مورد مطالعه از نقاط قوتی است که باید برنامه‌ریزان روستایی برای ارائه طرح‌های توسعه روستایی و برنامه‌های مشارکتی با همکاری اهالی به‌منظور بهبود شاخص‌های کیفیت زندگی بدان توجه کنند. در تحقیقات سنایی مقدم و همکاران (۲۶) نیز میزان رضایت‌مندی و سطح کیفیت زندگی منطقه مورد مطالعه از نظر ابعاد سلامت محیط و سلامت اجتماعی در حد متوسط و بالاتر ارزیابی شده است.

اما به‌طور کلی، از دید جامعه مورد مطالعه، کیفیت زندگی در شاخص‌های ذهنی بالاتر از میانگین ارزیابی می‌شود؛ البته همان‌گونه که پیش‌تر تشریح شد، در دو قلمرو اشتغال و درآمد و گذران اوقات فراغت پایین و در سایر قلمروها بالاست.

در تحلیلی نهایی، می‌توان گفت که با توجه به تأثیرگذاری عوامل اجتماعی، فرهنگی و محیطی در کیفیت زندگی، سطوح شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در جوامع مختلف متفاوت است؛ و به علت وجود طیف متنوع پاسخ‌گویان از نظر سنی و نیز سطوح متفاوت سواد و تحصیلات بین پاسخ‌گویان، پیشنهاد می‌شود که با انجام تحقیقی با تمرکز بر گروه‌های ویژه (زنان، جوانان، و افراد سالخورده)، ابعاد و زوایای دقیق‌تر موضوع کیفیت زندگی روشن شود. با توجه به نبود مدرسه راهنمایی و دبیرستان در برخی روستاهای منطقه، پیشنهاد می‌شود که مسئولان با ساختن مدرسه و برگزاری دوره‌های آموزشی و فرهنگی، ایجاد کتابخانه و اقدامات دیگر، به افزایش آگاهی و آموزش روستاییان بپردازند، زیرا افزایش آگاهی روستاییان سبب بهبود کیفیت زندگی آنها نیز خواهد شد.

به علت وجود دام و ورود فاضلاب و آب‌های سطحی روستاها به معابر و بروز مشکلات بهداشتی و سختی تردد در معابر در فصول بارندگی، پیشنهاد می‌شود که به منظور جلوگیری از مهاجرت روستاییان و رفع مشکل بهداشتی اهالی، نسبت به بهسازی سطح معابر روستاها اقدام شود. برخی از روستاهای منطقه مورد بررسی از نظر منابع تأمین آب آشامیدنی با کمبود شدید مواجه بوده و به منظور حفر چاه، تجهیز و تکمیل خطوط انتقال آب، نیاز به تأمین اعتبار دارد.

همچنین، به دلیل افت شدید آب‌های زیرزمینی و نفوذ آب‌های شور و تلخ به سفره‌های زیرزمینی، چاه‌های تأمین‌کننده آب زراعی موجود در برخی روستاها دیگر قابل استفاده نیستند و از آنجا که اقتصاد بخش روستایی بر محور کشاورزی استوار است، پیشنهاد می‌شود که در راستای مقابله با بحران کم‌آبی، بررسی و تمهیدات لازم انجام گیرد. در نهایت، می‌توان گفت که تلاش در راستای ارتقای زیرساخت‌ها و نیز خدمات روستایی با هدف ارتقای کیفیت زندگی در این روستاها از مهم‌ترین راهکارهای مدیریتی در منطقه مورد مطالعه به‌شمار می‌رود.

یادداشت

1. chi-square

منابع

1. Ahmadi, A. and Mahdavi, M. (2015). Relationship between quality of life and sense of place in developing rurals: case study, Zarandiyeh Township. *Journal of Rural Research*, 5(4): 827-848. (Persian)
2. Allen, J.C., Vogt, R.J. and Cordes, S. (2002). Quality of life in rural Nebraska: trends and changes. University of Nebraska: Center for Applied Rural Innovation (CARI).
3. Badri, A., Razavi, M.R. and Gharanjik, M. (2013). The quality of life measurement in rural areas based on subjective indicators, case study: Sothern Jafarby subdistrict, Torkman County. *Journal of Geography and Environmental Planning*, 24(2): 53-74. (Persian)
4. Brown, J., Bowling, A. and Flynn, T. (2004). Models of quality of life: a taxonomy, overview and systematic review of the literature. United Kingdom: European Forum on Population Ageing Research.
5. Bruggemann, B., Garlipp, P., Haltenhof, P. and Peter Seidler, K. (2007). Quality of life and social support as outcome characteristics of a Psychiatric Day Hospital. *Journal of Psychiatry*, 10: 58-68.
6. Cagliero, R., Cristiano, S., Pierangeli, F. and Tarangioli, S. (2011). Evaluating the improvement of quality of life in rural areas. 122nd EAAE Seminar, Slovenia.

7. Cagliero, R., Filippa, F. and Pierangeli, F. (2010), RDP and quality of life in rural areas: evaluation of the possible effects in Piedmont. 118th Seminar of the EAAE, Slovenia.
8. Collados, C. and Duane, P.T. (1999). Analysis of natural capital quality of life: a model for evaluating the sustainability of alternative regional development paths. *Ecological Economics*, 30(3): 441-460.
9. Das, D. (2008). Urban quality of life: a case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88(2): 297-310.
10. Dehdari, T. (2003). The effect of education on quality of life in patients with open heart surgery. Master Thesis of Public Health, Tarbiat Modares University. (Persian)
11. Epley, R.D. and Menon, M. (2007). A method of assembling cross-sectional indicators into a community quality of life. *Social Indicators Research*, 88(2): 281-296.
12. Farley, R. and Allen, W.R. (1989). The color line and the quality of life in America. University of Oxford: Oxford University Press.
13. Ghaffari, G.R. and Omidi, R. (2009). The quality of life in Iran's development programs. *Quarterly Journal of Social Welfare*, 8(30): 9-33. (Persian)
14. Ghaffari, G.R. and Omidi, R. (2010). The quality of life, social development indicator. Tehran: Shiraze Publication. (Persian)
15. Ghalibaf, M.B., Ramezanzadeh, M. and Yari Shegefti, E. (2010). An assessment of Iranian rural residents satisfaction of the quality of life and its effects on the security of border areas: a case study of Nosoud district. *Journal of Village and Development*, 3(12): 163-184. (Persian)
16. Ghanbari, Y., Rahimi, H. and Ahmadian, M. (2014). The evaluation of quality of life index in rural areas (case study: Miandeh subdistrict of Fasa County). *Journal of Rural Research and Planning*, 2(3): 73-97. (Persian)
17. Hayati, D., Ezzatollah, K. and Slee, B. (2006). Combining qualitative and quantitative methods in the measurement of rural poverty: the case of Iran. *Journal of Social Indicators Research*, 75: 361-394.

18. Heidari, A. (2012). Studying the indexes of quality of life in rural settlements. *Journal of Housing and Rural Environment*, 30(136): 51-66. (Persian)
19. Jackson, T. (2005). Live better by consuming less? Is there a “double dividend” in sustainable consumption? *Journal of Industrial Ecology*, 9: 19-36.
20. Kamp I.V., Leidelmeijer, K., Marsman, G. and Hollander, A. (2003). Urban environmental quality and human well-being towards a conceptual framework and demarcation of concepts, a literature study. *Landscape and Urban Planning*, 65: 5-18.
21. Khorasani, M.A. (2013). Explaining the resilience of urban villages with quality of life approach (case study: Varamin County). PhD Thesis, Geography Faculty, University of Tehran. (Persian)
22. Mokhtari, M. and Nazari, J. (2011). Sociology of quality of life. Tehran: Sociologist's Publications. (Persian)
23. Pal, A.K. and Kumar, U.C. (2005). Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bengal (India). *Asia-Pacific Journal of Rural Development*, 15(2): 83-93.
24. Philips, D. (2006). Quality of life: concept, policy and practice. London: Rutledge.
25. Pourtaheri, M., Zal, A. and Rokneddin Eftekhari, A. (2011). An evaluation and prioritization of social sustainability in rural areas: a case study of villages in Khorrambid County of Fars province. *Journal of Rural Research*, 14(3): 19-49. (Persian)
26. Sanaei Moghaddam, S., Soltani, M. and Ahmadi, A. (2016). Analysis of indicators of quality of life in rural areas in the economic, social, and environmental aspects (case study: Poshte Zilai in Charam city). 2nd National Conference on Conservation of Natural Resources and Environment, Ardabil, University of Mohaghegh Ardabili. (Persian)
27. Shahrokhi Sardou, S. and Nooripoor, M. (2015). Assessment of factors affecting quality of life in centers of rural districts, Jiroft County. *Journal of Space Economy & Rural Development*, 4(12): 19-40. (Persian)

28. Veenhoven, R. (2007). 21st century sociology, a reference handbook. California: Sage Knowledge.
29. Zare Chahoki, M.A. (2015). Data analysis in natural resources research with SPSS software. Tehran: University of Tehran Press. (Persian)